Dědici a pokračovatelé

Již při loňských oslavách výročí vzniku samostatného československého státu se ukázalo, že význam 28. října 1918 si ve vědomí nejširších vrstev naší společnosti uchoval svůj význam a zaslouží si, abychom jej vzpomínali jako státní svátek. Tento den se stal výslednicí událostí, které jej připravovaly i které na něj navazovaly v nově vzniklém státu a v celé Evropě.

Z odstupu více než sedmdesáti let objevujeme v událostech oné doby hodnoty, k nimž se hlásíme svou revoluční socialistickou přítomností a které nás inspirují v úvahách o další cestě rozvoje našeho státu i jeho postavení v Evropě a ve světě.

Dávno byly překonány zjednodušující názory, které vznik československého státu spojovaly pouze s osobními zásluhami T. G. Masaryka, Eduarda Beneše a Rastislava Štefánika, i když tyto zásluhy nelze v žádném případě zpochybňovat. Jejich činnost v zahraničí nepochybně v mnohém připravila zahraničněpolitické podmínky pro první kroky a vývoj nově vzniklého státu, ale samotný vznik Československa byl souhrou masového národně osvobozeneckého úsilí Čechů a Slováků doma i v zahraničí a příznivých mezinárodních souvislostí.

V 28. říjnu 1918 právem vidíme výsledek třístaletého zápasu českého národa proti národnostnímu, hospodářskému, sociálnímu, kulturnímu i politickému útlaku a obdobného, ne-li tíživějšího útlaku slovenského národa, kterému byly společně vystaveny v habsburské monarchii. Oba národy dokázaly vyvinout dostatek hmotných i duchovních sil k tomu, aby nejen útlak přežily, ale dokázaly se z područí rakousko-uherského státu svým vlastním úsilím vymanit.

Neopominutelným faktorem, urychlovačem tohoto politického rozhodování lidových mas byla bezpochyby Velká říjnová socialistická revoluce. V tomto smyslu chápeme symbolickou spjatost 28. října se 7. listopadem Velká říjnová socialistická revoluce nesporně příznivě urychlila zrod samostatného Československa.

Avšak ani vliv a příklad Říjnové revoluce nebyly samy o sobě jedinou příčinou vzniku československého státu. Lidové vrstvy volaly po sociálně spravedlivé, socialistické republice. O toto zaměření a rozhodný postup statisíců se mohli opřít politikové národního výboru doma i Masaryk, Beneš a Štefánik v zahraničí.

Lid, vítající zrod svého státu, spojoval s ním především hodnoty lidovosti a demokratismu. Přes všechny historické problémy zůstaly tyto hodnoty v životě našich národů uchovány. Dnes souzněji nikoliv s hesly těch, kteří by chtěli na odkazu 28. října parazitovat a zneužívat jej, plně však souzněji s programem přestavby a demokratizace naší společnosti.

V dnešních společenských procesech procházejí zkouškou i další hodnoty, které si 28. října připomínáme. K základním kamenům patří znárodnění největších průmyslových podniků a peněžních ústavů a založení závodních rad, vyhlášené dekrety podepsanými prezidentem E. Benešem 25. října 1945. Byla to nesporně revoluční přestavba. V ní byla vyjádřena v podstatě všelidová podpora myšlence převést nejdůležitější výrobní prostředky do rukou státu. V paměti byla tehdy ještě příliš živá zkušenost s tím, jak zájmy většiny československého velkého kapitálu převládly nad životními zájmy obou našich národů v krizi 30. let. Prokázalo se, jak málo záleží kapitálu na hodnotách národního sebeurčení, a dokonce i fyzické existence. Proto mělo rozhodnutí o znárodnění tak silnou podporu lidu.

Tento vývoj u nás potvrdil Únor: že už nikdy nebude moci velkokapitál diktovat národům Československa svou vůli, nikdy nebude s jeho osudy spekulovat podle svých vlastních zájmů.

V naší nejnovější historii — před 21 lety — byl význam slavného říjnového data dále zvýrazněn schválením Ústavního zákona o československé federaci. Vznikly tak další příhodné podmínky pro to, aby oba národy — český a slovenský — mohly v československém státu rozvíjet plnohodnotně všechny formy a oblasti národospolečenského života — aby našly svůj výraz v oblasti hospodářské, sociální, kulturní i politické.

Ukazuje se, že federace je v našich podmínkách správným krokem na cestě uplatňování leninské politiky zajišťování práva národů na sebeurčení. Československá státnost tak byla rozvinuta o další hodnotu, jejíž význam oceňujeme nejen z pohledu vlastních, ale i cizích zkušeností.

Strategie urychlení a přestavby naší socialistické společnosti přijatá na XVII. sjezdu KSČ a rozpracovaná na dalších zasedáních jejího ústředního výboru přinesla pro další rozvoj a fungování federativního uspořádání státu nové podněty. Naše federace bude muset osvědčit svou funkci v podmínkách nové organizace společenské výroby na základě státních podniků a při zvýšení hospodářské samostatnosti územních orgánů státní moci — národních výborů. Všechny tyto i další podněty se promítnou do přípravy nové Ústavy ČSSR a zazní nesporně i ve veřejné diskusi k tomuto návrhu.

Pro urychlení rozvoje naší společnosti cestou přestavby a demokratizace musíme využít všech zdrojů. Nejde o nové suroviny, nejde o nové pracovní síly. Ty největší a nejcennější zdroje jsou v člověku, v jeho iniciativě a tvořivosti, v jeho vztahu ke společnosti. A ten je nutno pěstovat a obohacovat hodnotami, které se zrodily a osvědčily v historickém vývoji československé státnosti. Jen tak je možno vyvarovat se opakování chyb a omylů, za něž jsme již platili v historii.

Hlásíme se k pokrokovým tradicím našich národů. Dnes však nestačí se k nim jen hlásit. Rozhodující je — v každodenním životě činorodě využívat, navazovat na ně a rozvíjet je. K tomu nás inspiruje 28. říjen 1918. Trvale inspiruje.